Кримінальний процес та криміналістика

УДК 343.14

Марочкін Олексій Іванович
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України
Marochkin Oleksii
PhD in Law, Senior Researcher
Department of research problems of criminal procedure and judicial system
V.V. Stashis Research Institute The study of crime problems
ORCID: 0000 0002 0397 5036

СТАНДАРТИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАКТИКА ЄСПЛ ЩОДО УКРАЇНИ

STANDARDS OF EFFECTIVE INVESTIGATION AS PRIORITIES IN CRIMINAL PROCEEDINGS: ECHR PRACTICE REGARDING UKRAINE

Анотація. *Вступ. Всебічне виконання завдань кримінального провадження вимагає забезпечення належного балансу між охороною прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та забезпеченням швидкого, повного та неупередженого розслідування. У свою чергу, враховуючи багатовекторність завдань кримінального провадження, виникає потреба у визначенні пріоритетів, першочерговість яких має сприяти як охороні прав, свобод та законних інтересів людини, так і забезпеченню інтересів досудового розслідування. Певними орієнтирами у визначенні таких пріоритетів можуть слугувати*

стандарти ефективного розслідування, сформульовані у практиці Європейського суду з прав людини.

Стандарти ефективного розслідування відображають основні критерії, яким має відповідати досудове розслідування, що у свою чергу визначає пріоритети у кримінальному провадженні. Для з'ясування загальних пріоритетів у кримінальному провадженні варто звернутися до практики Європейського суду з прав людини, який розглядає відповідні питання у справах за декількома статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, серед яких можна виділити статтю другу. При цьому, пріоритети можуть варіюватися залежно від категорії, обставин та інших особливостей кримінального провадження. Постає необхідність дослідження стандартів ефективного розслідування як пріоритетів у кримінальному провадженні.

Мета. Метою дослідження є розкриття концептуальних підходів до визначення стандартів ефективного розслідування як пріоритетів у кримінальному провадженні з урахуванням необхідності забезпечення належного балансу між охороною прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та забезпеченням швидкого, повного та неупередженого розслідування.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо регулювання стандартів ефективного розслідування; 2) праці вітчизняних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у царині питань пріоритезації у кримінальному провадженні, зокрема щодо стандартів ефективного розслідування; 3) практика Європейського суду з прав людини з питань ефективності розслідування у розумінні статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування (для характеристики

стандартів ефективного розслідування, а також основних критеріїв їх визначення); формалізації аналізу та синтезу (для дослідження окремих стандартів ефективного розслідування); емпіричний метод (для узагальнення практики Європейського суду з прав людини); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. У науковій статті розкрито стандарти ефективного розслідування як пріоритети у кримінальному провадженні. З'ясовано, що Європейський суд з прав людини розглядає відповідні питання у справах за декількома статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, серед яких можна виділити статтю другу. У численних рішеннях Суд конкретизував зазначені стандарти, які, у свою чергу, є пріоритетами у кримінальному провадженні. Серед основних стандартів ефективного розслідування виділено: 1) офіційне розслідування; 2) ретельне планування досудового розслідування; 3) оперативність розслідування; 4) пріоритети у доказуванні; 5) ефективний спосіб юридичного захисту прав потерпілого.

Констатовано, що за усталеною практикою ЄСПЛ саме офіційне розслідування є пріоритетом як спосіб реагування правоохоронних органів на заяву про вчинення кримінального правопорушення на противагу альтернативним способам перевірки таких заяв. Одним із пріоритетів також є оперативність у прийнятті рішення про початок офіційного розслідування. За практикою ЄСПЛ оперативність у початку офіційного розслідування, у свою чергу, зумовлює оперативність у збиранні доказів, що часто має вирішальне значення для кримінального провадження загалом. Зрештою, пріоритетне значення має також ретельна перевірка та належне реагування на заяви про вчинене кримінальне правопорушення, а також недопустимість необґрунтованої відмови у проведенні офіційного розслідування.

Наголошено, що у своїй практиці ЄСПЛ наголошує на необхідності ретельного планування як досудового розслідування в цілому, так і окремих

процесуальних дій, зокрема. Ретельне планування досудового розслідування, у свою чергу, передбачає висунення та перевірку різних версій щодо обставин вчиненого кримінального правопорушення. Неврахування ж різноманітних версій свідчитиме про недотримання вимог всебічності та повноти досудового розслідування як складових його ефективності.

Зазначено, що у своїй практиці ЄСПЛ звертає увагу на загальну тривалість кримінального провадження у справі. Крім того, важливе значення для з'ясування дотримання стандарту оперативності розслідування має встановлення випадків зупинення або закриття провадження. Крім наведеного, для забезпечення цього стандарту важливе значення має проведення офіційного розслідування, розпочатого без невиправданих затримок. Також слід окремо звернути увагу на оперативність проведення окремих процесуальних дій.

Вказується, що серед вимог стандарту ефективності розслідування, у практиці ЄСПЛ значна увага приділяється доказуванню, що дозволяє визначити його пріоритети. Так, пріоритетна роль у збиранні доказів покладається на органи державної влади, оскільки саме ці органи мають забезпечити всебічне з'ясування обставин вчиненого кримінального правопорушення. Пріоритетне значення також має забезпечення комплексного підходу у збиранні доказів. У свою чергу оперативність у збиранні доказів має пріоритетне значення, оскільки напряму пов'язана із оперативністю розслідування загалом.

Встановлено, що ефективний спосіб юридичного захисту прав потерпілого передбачає надання потерпілому офіційного статусу для забезпечення його ефективної участі у процедурі розслідування та оперативність початку розслідування для надання потерпілому офіційного статусу, а також ефективну участь потерпілого у процедурі розслідування (що, у свою чергу, передбачає його залученість у процедуру розслідування та забезпечення реалізації його прав).

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на аналізі подальшого впровадження стандартів ефективного розслідування у кримінальне процесуальне законодавство для визначення пріоритетів у кримінальному провадженні. Це надасть змогу забезпечити належний баланс між охороною прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та забезпеченням швидкого, повного та неупередженого розслідування.

Ключові слова: *кримінальне провадження, пріоритезація, стандарти ефективного розслідування, практика Європейського суду з прав людини, досудове розслідування.*

Summary. *Introduction. Comprehensive execution of the tasks of criminal proceedings requires ensuring an appropriate balance between the protection of the rights, freedoms, and lawful interests of participants in criminal proceedings and the provision of a prompt, thorough, and impartial investigation. In turn, considering the multifaceted nature of the tasks of criminal proceedings, there arises a need to determine priorities, the order of which should promote both the protection of human rights, freedoms, and lawful interests and the safeguarding of the interests of pre-trial investigation. Certain benchmarks in determining such priorities can be the standards of effective investigation formulated in the case law of the European Court of Human Rights.*

Standards of effective investigation reflect the key criteria that pre-trial investigation must meet, which in turn determines the priorities in criminal proceedings. To clarify the general priorities in criminal proceedings, it is worth referring to the practice of the European Court of Human Rights, which considers relevant issues in cases under several articles of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, among which Article 2 can be highlighted. At the same time, priorities may vary depending on the category, circumstances, and other particularities of criminal proceedings. There is a need

to examine the standards of effective investigation as priorities in criminal proceedings.

Purpose. The aim of the study is to reveal conceptual approaches to defining standards of effective investigation as priorities in criminal proceedings, taking into account the need to ensure a proper balance between the protection of the rights, freedoms, and legitimate interests of participants in criminal proceedings and the provision of a prompt, thorough, and impartial investigation.

Materials and methods. The materials of the study are: 1) regulatory and legal support regarding the regulation of effective investigation standards; 2) works of domestic authors who conduct their scientific and practical research in the field of prioritization issues in criminal proceedings, in particular regarding standards of effective investigation; 3) the practice of the European Court of Human Rights on the issue of the effectiveness of investigations within the meaning of Article 2 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

In the course of the research, the following scientific methods were used: theoretical generalization and grouping (for characterizing standards of effective investigation, as well as the main criteria for their determination); formalization of analysis and synthesis (for studying individual standards of effective investigation); empirical method (for summarizing the practice of the European Court of Human Rights); logical generalization of results (formulating conclusions).

Results. The scientific article reveals the standards of an effective investigation as priorities in criminal proceedings. It has been established that the European Court of Human Rights considers relevant issues in cases under several articles of the European Convention on Human Rights, among which Article 2 can be highlighted. In numerous judgments, the Court has specified these standards, which, in turn, are priorities in criminal proceedings. Among the main standards of an effective investigation, the following are highlighted: 1)

official investigation; 2) thorough planning of the pre-trial investigation; 3) promptness of the investigation; 4) priorities in evidence gathering; 5) effective means of legal protection of the victim's rights.

It has been noted that, according to established practice of the European Court of Human Rights, it is the official investigation that is prioritized as the method of response by law enforcement to a report of a criminal offense, as opposed to alternative ways of verifying such reports. One of the priorities is also the promptness in making a decision to initiate an official investigation. According to ECHR practice, promptness in initiating an official investigation, in turn, ensures promptness in collecting evidence, which is often crucial for the criminal proceedings as a whole. Ultimately, priority is also given to thorough examination and proper response to reports of a criminal offense, as well as the inadmissibility of an unjustified refusal to conduct an official investigation.

It is emphasized that in its practice, the European Court of Human Rights stresses the necessity of careful planning both of the pre-trial investigation as a whole and of individual procedural actions in particular. Careful planning of the pre-trial investigation, in turn, involves the formulation and verification of various versions concerning the circumstances of the committed criminal offense. Failure to consider different versions indicates non-compliance with the requirements of thoroughness and completeness of the pre-trial investigation as components of its effectiveness.

It is noted that in its practice, the ECHR pays attention to the overall duration of criminal proceedings in a case. In addition, establishing instances of suspension or termination of proceedings is important for determining compliance with the standard of promptness in the investigation. Furthermore, to ensure this standard, conducting an official investigation initiated without unjustified delays is of significant importance. Attention should also be given separately to the promptness of individual procedural actions.

It is indicated that among the requirements of the standard of investigation effectiveness, in the practice of the ECHR, significant attention is paid to the gathering of evidence, which allows determining its priorities. Thus, a priority role in collecting evidence is assigned to state authorities, as it is these authorities that must ensure a comprehensive clarification of the circumstances of the criminal offense committed. Ensuring a comprehensive approach to evidence collection is also of primary importance. In turn, promptness in collecting evidence is of priority significance, as it is directly related to the overall promptness of the investigation.

It has been established that an effective method of legal protection of a victim's rights involves granting the victim official status to ensure their effective participation in the investigation process and the prompt initiation of the investigation to provide the victim with official status, as well as the effective participation of the victim in the investigation procedure (which, in turn, entails their involvement in the investigation process and ensuring the realization of their rights).

Discussion. In future scientific research, it is proposed to focus on analyzing the further implementation of effective investigation standards in criminal procedural legislation to determine priorities in criminal proceedings. This will make it possible to ensure an appropriate balance between protecting the rights, freedoms, and legitimate interests of participants in criminal proceedings and ensuring a prompt, thorough, and impartial investigation.

Key words: *criminal proceedings, prioritization, standards of effective investigation, practice of the European Court of Human Rights, pre-trial investigation.*

Постановка проблеми. Всебічне виконання завдань кримінального провадження вимагає забезпечення належного балансу між охороною прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та

забезпеченням швидкого, повного та неупередженого розслідування. У свою чергу, враховуючи багатовекторність завдань кримінального провадження, виникає потреба у визначенні пріоритетів, першочерговість яких має сприяти як охороні прав, свобод та законних інтересів людини, так і забезпеченню інтересів досудового розслідування. Певними орієнтирами у визначенні таких пріоритетів можуть слугувати стандарти ефективного розслідування, сформульовані у практиці Європейського суду з прав людини.

Стандарти ефективного розслідування відображають основні критерії, яким має відповідати досудове розслідування, що у свою чергу визначає пріоритети у кримінальному провадженні. Для з'ясування загальних пріоритетів у кримінальному провадженні варто звернутися до практики Європейського суду з прав людини, який розглядає відповідні питання у справах за декількома статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, серед яких можна виділити статтю другу. При цьому, пріоритети можуть варіюватися залежно від категорії, обставин та інших особливостей кримінального провадження. Постає необхідність дослідження стандартів ефективного розслідування як пріоритетів у кримінальному провадженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика дослідження передбачає звернення до декількох основних питань, якими є пріоритезація у кримінальному провадженні, а також стандарти ефективного розслідування.

Питанню пріоритезації у кримінальному провадженні присвячена праця Н. В. Глинської [1], у якій сформульовано основні положення пріоритезації у кримінальному провадженні. Авторкою визначено основні ключові категорії пріоритезації у кримінальному провадженні: її об'єкт, предмет та характерні риси. У роботі розроблено операційне визначення

пріоритезації у кримінальному провадженні, а також охарактеризовано її критерії.

У роботі Д. І. Клепки досліджено взаємозв'язок між правами людини та механізмом пріоритезації у кримінальному провадженні [2]. У свою чергу, праця М. І. Пашковського присвячена пріоритезації кримінальних проваджень за статтею 438 КК України [3].

Водночас, питанню стандартів ефективного розслідування також присвячена низка праць науковців. Зокрема, варто відзначити системне і комплексне дослідження європейських стандартів ефективності досудового розслідування у роботі О. М. Федорів [4].

Щодо інших наукових праць з цього питання варто відзначити роботи Ю. В. Стеценко (присвячену дослідженню змісту поняття «ефективність досудового розслідування») [5]; І. Цилюрик (дослідження актуальних питань застосування міжнародних правових стандартів під час досудового розслідування) [6]; а також А. Столітнього (щодо втілення міжнародних стандартів досудового розслідування у кримінальному процесуальному законодавстві України) [7].

Інші важливі роботи у цій сфері присвячені дослідженню стандартів ефективного розслідування на окремих етапах (О. Ю. Маринич [8]), під час розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень (В. Г. Пожар та Ж. В. Мандриченко [9], І. В. Гловюк [10]), а також в умовах воєнного стану (Т. О. Лоскутов [11]).

Водночас, з огляду на необхідність забезпечення належного балансу між охороною прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та забезпеченням швидкого, повного та неупередженого розслідування, подальшого наукового осмислення стандарти ефективного розслідування потребують саме у світлі пріоритетності для кримінального провадження.

Метою статті є розкриття концептуальних підходів до визначення стандартів ефективного розслідування як пріоритетів у кримінальному провадженні з урахуванням необхідності забезпечення належного балансу між охороною прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та забезпеченням швидкого, повного та неупередженого розслідування.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо регулювання стандартів ефективного розслідування; 2) праці вітчизняних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у царині питань пріоритезації у кримінальному провадженні, зокрема щодо стандартів ефективного розслідування; 3) практика Європейського суду з прав людини з питань ефективності розслідування у розумінні статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування (для характеристики стандартів ефективного розслідування, а також основних критеріїв їх визначення); формалізації аналізу та синтезу (для дослідження окремих стандартів ефективного розслідування); емпіричний метод (для узагальнення практики Європейського суду з прав людини); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) розглядає відповідні питання у справах за декількома статтями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), серед яких можна виділити статтю другу. У численних рішеннях Суд конкретизував зазначені стандарти, які, у свою чергу, є пріоритетами у кримінальному провадженні. Серед основних стандартів ефективного розслідування можна виділити: 1) офіційне розслідування; 2) ретельне планування досудового розслідування; 3) оперативність

розслідування; 4) пріоритети у доказуванні; 5) ефективний спосіб юридичного захисту прав потерпілого. Розглянемо їх детальніше.

Офіційне розслідування. ЄСПЛ у значній кількості справ щодо України констатував недоліки законодавчої конструкції початку досудового розслідування за КПК України 1960 року, по суті, наголошуючи на пріоритетності саме офіційного розслідування. Так, у справі "Stabrovska v. Ukraine" ЄСПЛ вкотре зазначив, що органи влади перевіряли твердження заявниці виключно шляхом дослідчих перевірок, не порушуючи кримінальну справу, а така слідча процедура, як Суд неодноразово встановлював у справах щодо України, не відповідає принципам ефективного правового захисту [12]. У іншій справі "Tretyakova v. Ukraine" ЄСПЛ зауважив, що спосіб проведення дослідчих перевірок і розслідування підірвав принцип ретельного розгляду основних фактів справи, а загальна тривалість провадження перевищувала майже 10 років. У зазначених справах Судом констатовано порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [13].

У справі "Kabanova v. Ukraine", розглянувши скаргу заявниці за ст. 2 Конвенції, ЄСПЛ вказав, що у цій справі вжиття органами державної влади процесуальних дій у зв'язку із ДТП протягом чотирьох з половиною років проводилося у вигляді дослідчих перевірок, які не відповідали принципам ефективного засобу юридичного захисту, оскільки слідчий може вживати лише обмежений перелік дій, а потерпілий не має офіційного статусу, тобто його ефективна участь у процедурі виключена. Посилаючись на свою практику у справах проти України, Суд дійшов висновку про відсутність ретельного і комплексного підходу до здійснення провадження на національному рівні та необґрунтовану тривалість такого провадження, вказав, що до квітня 2014 року тривалість дослідчих перевірок і розслідування, проведених на національному рівні, перевищила 8 років та констатував порушення статті 2 Конвенції [14].

Крім наведених справ, у деяких рішеннях ЄСПЛ вказував на окремі пріоритети та недоліки у досудовому розслідуванні. Зокрема, у справі "Bliznyuk v. Ukraine" Суд зауважив, що у цій справі обставини смерті сина заявниці розслідувалися більше, ніж 12 років виключно шляхом проведення дослідчих перевірок та що органи державної влади, які контролювали якість таких перевірок, понад 20 разів встановлювали, що вони не були ретельними і причина смерті сина заявниці та обставини справи не були належним чином розглянуті, у зв'язку із чим повноцінне розслідування розпочалося зі значною затримкою. ЄСПЛ вказав, що затримка у початку проведення розслідування призвела до того, що кримінальне провадження тривало більше 13 років, а неодноразове винесення постанови про повернення справи свідчить про наявність серйозних недоліків у кримінальному провадженні. Констатовано порушення статті 2 Конвенції [15].

Одним із пріоритетів також є оперативність у прийнятті рішення про початок офіційного розслідування. Так, у справі "Oleynikova v. Ukraine" ЄСПЛ встановив порушення статті 2 Конвенції в контексті процесуального аспекту у зв'язку з тим, що розслідування обставин смерті сина заявниці було неефективним, оскільки на день постановлення рішення ЄСПЛ перевірка обставин смерті сина заявниці тривала більше 9 років, органи слідства 6 разів виносили постанови про відмову в порушенні кримінальної справи, які в подальшому скасовувалися прокуратурою або судами, що повертали справу на додаткову перевірку [16].

У справі "Serdyuk v. Ukraine", розглянувши скаргу заявниці, ЄСПЛ встановив, що у цій справі правоохоронним органам знадобився майже місяць, щоб порушити кримінальну справу та розробити відповідний план дій, та що ця затримка була невиправданою і призвела до послаблення доказової бази. Зважаючи на це, а також на свою попередню практику у справах проти України щодо неефективного та несвоєчасного

розслідування фактів смерті, ЄСПЛ констатував порушення статті 2 Конвенції [17].

У іншій справі "Goryayeva v. Ukraine", розглянувши скаргу заявниці на неефективність розслідування обставин смерті її сина, ЄСПЛ звернув увагу на те, що у період з 2007 до 2012 року органи влади розглядали це питання виключно у порядку дослідчих перевірок. Повне досудове розслідування у справі щодо обставин настання смерті сина заявниці було розпочато лише у грудні 2012 року. Зважаючи на свою усталену практику, ЄСПЛ дійшов висновку, що дослідчі перевірки та кримінальне провадження у цій справі не відповідали вимогам статті 2 Конвенції та констатував порушення вказаної статті [18].

За практикою ЄСПЛ оперативність у початку офіційного розслідування, у свою чергу, зумовлює оперативність у збиранні доказів, що часто має вирішальне значення для кримінального провадження загалом. Зокрема, у справі "Burgas v. Ukraine" Суд зазначив, що органам влади знадобилось понад 2 місяці для проведення повного розслідування, отже первинна затримка органів влади могла вплинути на спосіб, у який під час дослідчих перевірок збирались важливі докази у справі. З огляду на цей та інші недоліки досудового розслідування, ЄСПЛ дійшов висновку, що у кримінальному провадженні на національному рівні були помилки та воно було неадекватним з огляду на спосіб його проведення, та постановив, що було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції [19].

Зрештою, пріоритетне значення має також ретельна перевірка та належне реагування на заяви про вчинення кримінального правопорушення, а також недопустимість необґрунтованої відмови у проведенні офіційного розслідування. Так, у справі "Zorina And Others v. Ukraine", розглянувши скарги заявників, ЄСПЛ зазначив, що у цих справах слідство характеризувалося неодноразовим закриттям та відновленням внаслідок невжиття слідчими достатніх заходів та значною затримкою на початкових

стадіях слідства. Також Суд вказав, що у цих справах постанови про відмову у порушенні кримінальної справи виносилися без належного розгляду обставин смерті. З огляду на це та на свою усталену практику з цього питання, ЄСПЛ вказав, що у цих справах неспроможність слідчих органів своєчасно вжити необхідні заходи підірвало їхню здатність встановити обставини, пов'язані зі смертями родичів заявників, та осіб, якщо такі були, які мали понести відповідальність. У зв'язку із цим Суд дійшов висновку, що проведені у справах заявників розслідування не відповідали критеріям ефективності та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [20].

Ретельне планування досудового розслідування. На необхідності ретельного планування як досудового розслідування в цілому, так і окремих процесуальних дій, зокрема, ЄСПЛ наголосив у рішенні "Yukhymovych v. Ukraine". Так, у цій справі Суд вказав, що відсутність будь-яких документів щодо планування заходів міліції із затримання підозрюваних, суперечності у наявних матеріалах стосовно мети заходу та розбіжності у доказах стосовно наявності у сина заявника пістолета, не дають Суду можливості дійти висновку, що заходи із затримання були сплановані та проведені таким чином, щоб мінімізувати, наскільки це можливо, застосування сили зі смертельним наслідком та будь-який ризик для життя сина заявника. Оскільки не було доведено, що сила, яку застосували працівники міліції, була виправданою, не виходила за межі того, що було абсолютно необхідним, і була суворо пропорційною досягненню однієї або декількох цілей, передбачених статтею 2 Конвенції, ЄСПЛ констатував порушення матеріального аспекту цієї статті Конвенції [21].

Ретельне планування досудового розслідування, у свою чергу, передбачає висунення та перевірку різних версій щодо обставин вчиненого кримінального правопорушення. Неврахування ж різноманітних версій свідчитиме про недотримання вимог всебічності та повноти досудового

розслідування як складових його ефективності. При цьому, особливе значення надається, з одного боку, перевірці версії, висунутої заявником, а з іншого боку – наявність певної кількості інших версій, висунутих правоохоронними органами, які могли би всебічно пояснити обставини вчиненого кримінального правопорушення. Так, у справі "Masneva v. Ukraine" ЄСПЛ встановив порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції з огляду на незабезпечення ефективного розслідування обставин смерті сина заявниці, серед іншого, оскільки органи слідства не досліджували важливі обставини справи, зокрема, ті, на які посилалася заявниця [22].

У справі "Slyusar v. Ukraine" ЄСПЛ визнав наявність порушення статті 2 Конвенції у її процесуальному аспекті у зв'язку з недотриманням державою обов'язку провести ефективне розслідування смерті брата заявника, серед іншого, оскільки після порушення кримінальної справи за фактом вбивства не було здійснено спланованого розслідування; у слідства не було жодних версій щодо підозрюваних, окрім тих, на які вказував сам заявник, проте і на їхню підтримку не було зібрано достатньо доказів [23].

У іншій справі "Brenko And Others v. Ukraine" ЄСПЛ, розглянувши скарги заявників за процесуальним аспектом статті 2 Конвенції, серед іншого, зазначив, що у цій справі слідчі виявили небажання розслідувати будь-які інші версії подій, крім необережного поводження з вогнепальною зброєю та подальшого самогубства, що призвело до поспішного, неодноразового закриття кримінальної справи. Суд констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [24].

У справі "Boguta And Tereshchenko v. Ukraine", розглянувши скарги заявників, ЄСПЛ наголосив, що розслідування у кримінальних справах характеризувалися різними недоліками, зокрема, неодноразовим поверненням справи на додаткове розслідування, непроведенням перевірки різних версій подій тощо. Суд дійшов висновку, що проведені у цих справах

розслідування не відповідали критерію ефективності та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [25].

У свою чергу, забезпечення ретельного планування та, зрештою, всебічного і повного досудового розслідування покладається на прокурора. Зокрема, одним із повноважень прокурора є надання вказівок, які по суті являють собою своєрідний план дій для органів досудового розслідування, виконання якого має забезпечити ефективність досудового розслідування. Водночас, ЄСПЛ констатовано певні недоліки у практиці в цій частині. Так, у справі "Shulga v. Ukraine", розглянувши скаргу заявника, ЄСПЛ зазначив, що кримінальна справа неодноразово поверталася на додаткове розслідування, проте вказівки органів прокуратури щодо проведення тих чи інших слідчих дій не виконувалися. Серед іншого, з огляду на зазначене ЄСПЛ встановив порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [26].

У іншій справі "Dernovyy And Dernova v. Ukraine" ЄСПЛ, серед іншого, не залишив поза увагою той факт, що незважаючи на чіткі вказівки прокуратури, міліція майже 3 роки не вживала жодних заходів для встановлення особи та допиту безпосереднього очевидця ДТП. У зв'язку з цим, а також зважаючи на свою усталену практику у справах щодо України, Суд дійшов висновку, що кримінальне провадження у цій справі було тривалим та неефективним і встановив порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [27].

Окремі недоліки у плануванні та реалізації плану розслідування констатовано ЄСПЛ у деяких інших рішеннях. Зокрема, у справі "Serdyuk v. Ukraine", розглянувши скаргу заявниці, ЄСПЛ встановив, що у цій справі правоохоронним органам знадобився майже місяць, щоб порушити кримінальну справу та розробити відповідний план дій, та що ця затримка була невиправданою і призвела до послаблення доказової бази. Також ЄСПЛ зазначив, що незважаючи на проведення численних слідчих дій,

провадження у цілому характеризувалося надмірною тривалістю, поганим веденням документації, неодноразовим невиконанням працівниками міліції вказівок вищих органів та несистемним підходом до збирання доказів. Суд констатував порушення статті 2 Конвенції [17].

У іншій справі "Feshchenko v. Ukraine", розглянувши скаргу, ЄСПЛ зазначив, що повноцінне розслідування зникнення дочки заявника розпочалося із запізненням, більш, ніж через рік після зникнення. Це значна і невиправдана затримка не була компенсована вжиттям комплексних слідчих дій у подальший період. Крім того, органи державної влади не перевірили версію заявника про вбивство дочки. У відповідь заявник отримував лише підтвердження факту, що розслідування було неналежним, і загальні запевнення про вжиття у подальшому ефективних заходів. Протягом наступних років розслідування продовжувало проводитися неефективно і цей факт неодноразово визнавали органи державної влади. ЄСПЛ констатував порушення статті 2 Конвенції [28].

Оперативність розслідування. Зазвичай, Суд звертає увагу на загальну тривалість кримінального провадження у справі. Так, у справі "Yukhymovych v. Ukraine", розглядаючи скаргу щодо проведення неефективного розслідування обставин смерті сина заявника, ЄСПЛ зазначив, що тривалість розслідування, яка становить більше 19 років, та неспроможність слідчих органів пояснити ключове питання розслідування, чи становив син заявника загрозу, яка могла б виправдати застосування сили, дають підстави дійти до висновку, що було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції [21].

Крім того, важливе значення для з'ясування дотримання стандарту оперативності розслідування має встановлення випадків зупинення або закриття провадження. Так, у справі "Kaplatyy v. Ukraine" ЄСПЛ встановив, що розслідування, яке тривало близько 2 років і 9 місяців, двічі зупинялося, а потім відновлювалося, зокрема, у зв'язку з його поверхневістю, що

визнали самі органи державної влади. Крім того, ЄСПЛ вказав, що недоліки розслідування, які існували на момент винесення останньої постанови про закриття провадження у червні 2016 року, серйозно підірвали перспективи успіху розслідування, навіть якщо розслідування було швидко відновлене за заявою заявника. У цій справі Суд констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [29].

Крім наведеного, для забезпечення досліджуваного стандарту важливе значення має проведення офіційного розслідування, розпочатого без невиправданих затримок. Так, у справі "Bliznyuk v. Ukraine" ЄСПЛ зауважив, що обставини смерті сина заявниці розслідувалися більше, ніж 12 років виключно шляхом проведення дослідчих перевірок та що органи державної влади, які контролювали якість таких перевірок, понад 12 разів встановлювали, що вони не були ретельними і причина смерті сина заявниці та обставини справи не були належним чином розглянуті, у зв'язку із чим повноцінне розслідування розпочалося зі значною затримкою. Суд вказав, що затримка у початку проведення розслідування за фактом перевищення влади працівниками міліції призвела до того, що кримінальне провадження тривало більше 13 років, а неодноразове винесення постанов про повернення справи у кримінальному провадженні на додаткове розслідування свідчить про наявність серйозних недоліків у кримінальному провадженні. У підсумку ЄСПЛ дійшов висновку, що у цій справі розслідування не відповідало критерію ефективності та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [15].

Слід окремо звернути увагу також на оперативність проведення окремих процесуальних дій під час розслідування. Зокрема, у справі "Bandura v. Ukraine", розглянувши скарги заявниці, ЄСПЛ зауважив, що на момент затримання підозрюваних було очевидно, що вбивство чоловіка заявниці було організовано і оплачено кимось іншим, однак доручення про проведення слідчих дій щодо можливих замовників були видані зі значною

затримкою, та після цього систематизоване розслідування не проводилося. З огляду на непроведення систематизованого розслідування щодо осіб, які замовили вбивство; його затримки на початкових стадіях та de facto призупинення у 2007 році; загальну тривалість провадження понад 15 років, ЄСПЛ дійшов висновку, що розслідування за фактом вбивства на замовлення чоловіка заявниці не було ефективним та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [30].

Також наведемо окремі приклади порушень стандарту ефективності досудового розслідування, встановлених у рішеннях ЄСПЛ. Так, у справі "Vasyunets v. Ukraine", розглянувши скаргу заявника, Суд зауважив, що розслідування за фактом смерті його доньки тривало більше 9 років, і впродовж цього значного періоду часу органи слідства не робили жодних справжніх спроб ретельно розслідувати обставини справи. Зокрема, з листопада 2006 року до серпня 2014 року органи слідства винесли 13 постанов про відмову у порушенні кримінальної справи, або про її закриття, що скасовувалися вищими органами, які вважали, що розслідування не було ретельним, та що слід здійснити додаткові слідчі дії. У підсумку ЄСПЛ встановив порушення статті 2 Конвенції [31].

У іншій справі "Marchuk v. Ukraine", розглянувши скаргу заявника за ст. 2 Конвенції, ЄСПЛ зазначив, що кримінальне провадження тривало 7 років, впродовж цього часу національні органи влади неодноразово визнавали, що розслідування проводилося із затримками, однак наявні матеріали справи не свідчили про те, що тривалість розслідування та провадження у суді могли бути виправдані складністю справи або поведінкою заявника та дійшов висновку, що кримінальне провадження у цій справі тривало надмірно довгий час [32].

У справі "Goropatskiy and Others v. Ukraine" ЄСПЛ зауважив, що провадження у цих справах тривало від більше, ніж 6 років, до більш, ніж 12 років та що суттєва затримка під час встановлення причин смерті, якщо

вона не виправдана об'єктивними обставинами, може сама собою підірвати довіру суспільства до забезпечення верховенства права. Суд дійшов висновку, що проведені у цих справах розслідування не відповідали критерію ефективності та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [33].

Ще у одній справі "Feshchenko v. Ukraine", розглянувши скаргу заявника, ЄСПЛ зазначив, що повноцінне розслідування зникнення доньки заявника розпочалося із запізненням, більш, ніж через рік після зникнення. Ця значна і невиправдана затримка не була компенсована вжиттям комплексних слідчих дій у подальший період. Крім того, органи державної влади не перевірили версію заявника про вбивство доньки. У відповідь заявник отримував лише підтвердження факту, що розслідування було неналежним, і загальні запевнення про вжиття у подальшому ефективних заходів. Протягом наступних років розслідування продовжувало проводитися неефективно і цей факт неодноразово визнавали органи державної влади [28].

Пріоритети у доказуванні. Для забезпечення ефективності досудового розслідування доказування має першочергове значення. Саме доказування має забезпечити швидке, повне та неупереджене розслідування у кримінальному провадженні. У свою чергу ефективне розслідування передбачає встановлення пріоритетів у доказуванні, забезпечення яких сприятиме належному виконанню завдань кримінального провадження.

Пріоритетна роль у збиранні доказів покладається на органи державної влади, оскільки саме ці органи мають забезпечити всебічне з'ясування обставин вчиненого кримінального правопорушення. Так, у справі "Buchynska v. Ukraine", розглянувши скаргу заявниці, ЄСПЛ зробив висновок, що національні органи влади не зробили усе від них залежне для забезпечення оперативного та всебічного вжиття заходів для збирання доказів, встановлення місцезнаходження та притягнення до

відповідальності осіб, винних у вчиненні замаху на життя заявниці. Тому було констатовано порушення статті 2 Конвенції [34]. У іншій справі "Kaplatyy v. Ukraine", розглянувши скаргу заявника, ЄСПЛ дійшов висновку, що органи державної влади не зробили все можливе у межах своїх повноважень, аби забезпечити проведення комплексних дій для збору та зберігання доказів і встановлення обставин смерті колишньої дружини заявника. Розслідування, яке тривало близько 2 років і 9 місяців, двічі зупинялося, а потім відновлювалося, зокрема у зв'язку з його поверховістю, і це визнали самі органи державної влади. У цій справі Суд констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [29].

Пріоритетне значення також має забезпечення комплексного підходу у збиранні доказів. Так, у справі "Burgas v. Ukraine" ЄСПЛ звернув увагу на те, що повторне винесення постанов про повернення справи на додаткове розслідування свідчить про серйозні недоліки у кримінальній справі, а проведення великої кількості експертиз свідчить про відсутність комплексного підходу до збору доказів на стадії досудового розслідування. У зв'язку із цим ЄСПЛ дійшов висновку, що у кримінальному провадженні на національному рівні були помилки та воно було неадекватним з огляду на спосіб його проведення та постановив, що було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції [19].

У свою чергу оперативність у збиранні доказів має пріоритетне значення, оскільки напряму пов'язана із оперативністю розслідування загалом. Зокрема, у справі "Lovyginy v. Ukraine", щодо скарг заявників на неефективність розслідування, ЄСПЛ зазначив, що розслідування стверджуваної недбалості працівників міліції у цій справі було відзначено чіткими недоліками. Розслідування розпочалося із запізненням, а ключова частина доказів була втрачена слідчими органами, у зв'язку із чим слідчого було притягнуто до дисциплінарної відповідальності. У зв'язку із цим

ЄСПЛ констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [35].

Пріоритетне значення має також забезпечення належного зберігання доказів. Так, у справі "Brenko And Others v. Ukraine" ЄСПЛ розглянув скарги заявників за процесуальним аспектом статті 2 Конвенції та зазначив, що у цій справі слідчі не зібрали та не забезпечили зберігання доказів у справі; майже всі докази, отримані у результаті слідчих дій, були визнані судом недопустимими. ЄСПЛ дійшов висновку, що у цій справі розслідування не відповідало критерію ефективності, та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [24].

Під час розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень пріоритет у збиранні надається певним видам доказів. Зокрема, під час розслідування тверджень про те, що смерть людини була спричинена неналежним лікуванням, пріоритетного значення набуває медична документація та допит медичних працівників. Так, у справі "Karpylenko v. Ukraine", щодо розслідування обставин смерті сина заявниці ЄСПЛ зазначив, що з матеріалів справи не випливає, що після смерті сина заявниці медичні документи докладно розглядалися, або ці медичні працівники цивільного закладу охорони здоров'я МОЗ, які лікували його, або персонал СІЗО, були допитані. З огляду на це, Суд дійшов висновку, що органи влади не провели ретельного та ефективного розслідування тверджень про те, що смерть сина заявниці була спричинена неналежним лікуванням після майже двох років, проведених під вартою, та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [36].

У окремих справах ЄСПЛ також констатував недоліки у доказуванні. Так, у справі "Basyuk v. Ukraine", розглянувши скаргу заявника, ЄСПЛ зазначив, що розслідування обставин смерті доньки заявника тривало більше 8 років і не принесло відчутних результатів. Більше того, ЄСПЛ зауважив, що протягом цього значного періоду часу національні органи

влади не здійснили вчасних та реальних зусиль для встановлення істини у справі, а також вказав на відсутність системного підходу при збиранні доказів на етапі досудового розслідування. ЄСПЛ також взяв до уваги такі недоліки кримінального провадження як повторні призначення судово-медичних і авто-технічних експертиз тощо. Суд дійшов висновку, що кримінальне провадження у цій справі було неефективним і встановив порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [37].

У справі "Nina Kutsenko v. Ukraine", розглядаючи скарги заявниці, ЄСПЛ вказав, що для встановлення винних осіб розслідування на національному рівні мало б встановити походження та обсяг тілесних ушкоджень сина заявниці, а також обставини, за яких він отримав ці тілесні ушкодження. Суд також вказав на низку суттєвих недоліків та надмірні затримки досудового розслідування щодо походження тілесних ушкоджень, які спричинили смерть сина заявниці. ЄСПЛ констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції, вказавши, серед іншого, що за результатом розслідування, яке тривало близько 13 років, не було встановлено всі факти, не було встановлено двох із трьох обвинувачених працівників міліції, а третього було звільнено від відбування покарань у зв'язку із закінченням строків давності [38].

У іншій справі "Goropatskiy And Others v. Ukraine", розглянувши скарги заявників, ЄСПЛ наголосив, що на попередніх стадіях у цих справах існували суттєві недоліки, зокрема після порушення кримінальних справ не здійснювалося належне слідство. Також воно характеризувалося неодноразовим закриттям і відновленням внаслідок невжиття слідчими достатніх заходів, а також поступовим псуванням доказів. ЄСПЛ зазначив, що неспроможність слідчих органів своєчасно вжити необхідні заходи підірвало їхню здатність встановити обставини, пов'язані зі смертями родичів та осіб, якщо такі були, які мали понести відповідальність. ЄСПЛ констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [33].

У справі "Cherney v. Ukraine", розглянувши скаргу заявника та факти справи, ЄСПЛ вказав на такі недоліки в досудовому розслідуванні: відсутність ретельності та оперативності підірвала здатність органів державної влади встановити обставини справи; органи досудового розслідування насправді не намагалися провести ретельне розслідування; численні недоліки у зборі доказів; неодноразове повернення справи на додаткове розслідування внаслідок невжиття слідчими достатніх заходів. Суд зазначив, що ці суттєві недоліки підірвали здатність органів досудового розслідування встановити обставини смерті брата заявника і відповідальних осіб, якщо такі були. ЄСПЛ констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [39].

У справі "Boguta And Tereshchenko v. Ukraine", розглянувши скарги заявників, ЄСПЛ наголосив, що розслідування у кримінальних справах характеризувалося різними недоліками, зокрема неодноразовим поверненням справи на додаткове розслідування, проведенням перевірки різних версій подій, надмірною тривалістю дослідчих перевірок та великою кількістю повторних судово-медичних експертиз, які підірвали здатність органів досудового розслідування встановити обставини смерті родичів заявників і відповідальних осіб, якщо такі були. ЄСПЛ дійшов висновку, що проведені у цих справах розслідування не відповідали критерію ефективності та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [25].

Ефективний спосіб юридичного захисту прав потерпілого. У справі "Cherney v. Ukraine" ЄСПЛ нагадав, що загальні принципи щодо ефективності розслідування у розумінні статті 2 Конвенції оцінюються на підставі декількох основних критеріїв, серед яких одним з пріоритетів є залучення членів родини померлого до участі у процедурі розслідування [39].

Загалом, дослідження практики ЄСПЛ дозволяє визначити, що ефективний спосіб юридичного захисту прав потерпілого передбачає: надання потерпілому офіційного статусу для забезпечення його ефективної участі у процедурі розслідування; оперативність початку розслідування для надання потерпілому офіційного статусу; ефективну участь потерпілого у процедурі розслідування.

Зокрема, щодо оперативного початку досудового розслідування та надання потерпілому офіційного статусу для забезпечення його ефективної участі у процедурі розслідування як приклад можна навести справу "Kabanova v. Ukraine". Так, розглянувши скаргу заявниці за ст. 2 Конвенції, ЄСПЛ вказав, що у цій справі вжиття органами державної влади процесуальних дій у зв'язку з ДТП протягом чотирьох з половиною років проводилося у вигляді дослідчих перевірок, які не відповідають принципам ефективного засобу юридичного захисту, оскільки слідчий може вживати лише обмежений перелік дій, а потерпілий не має офіційного статусу, тобто його ефективна участь у процедурі виключена. Посилаючись на свою практику у справах проти України, ЄСПЛ дійшов висновку про відсутність ретельного і комплексного підходу до здійснення провадження на національному рівні та необґрунтовану тривалість такого провадження, вказав, що до квітня 2014 року тривалість дослідчих перевірок і розслідування, проведених на національному рівні, перевищила 8 років та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [14].

Ефективна участь потерпілого передбачає його залученість у процедуру розслідування, а також забезпечення реалізації його прав. ЄСПЛ у низці справ звертав увагу як на загальні стандарти ефективної участі потерпілого, так і окремі аспекти його залучення до процедури розслідування. Так, у справі "Brenko And Others v. Ukraine" ЄСПЛ розглянув скарги заявників за процесуальним аспектом статті 2 Конвенції та, серед іншого, зазначив, що у цій справі слідчі проігнорували права заявників як

потерпілих і вказівки національних судів, що суттєво підірвало здатність органів державної влади встановити обставини, пов'язані зі смертю синів заявників, і винних осіб, якщо такі були. З огляду на свою усталену практику з цього питання ЄСПЛ дійшов висновку, що у цій справі розслідування не відповідало критерію ефективності, та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [24].

У справі "Mandryka v. Ukraine", розглянувши скарги заявниці за статтею 2 Конвенції, ЄСПЛ наголосив, що у цій справі існували суттєві недоліки, зокрема права заявниці як потерпілої не були належним чином захищені. З огляду на свою практику з цього питання та всі надані матеріали ЄСПЛ дійшов висновку, що у цій справі розслідування не відповідало критерію ефективності та констатував порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції [40].

Також, ефективна участь потерпілого у процедурі розслідування передбачає всебічне і повне дослідження обставин, про які стверджує заявник. Так, у справі "Masneva v. Ukraine" ЄСПЛ встановив порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції з огляду на незабезпечення ефективного розслідування обставин смерті сина заявниці, серед іншого, оскільки органи слідства не досліджували важливі обставини справи, зокрема ті, на які посилалася заявниця [22].

У справі "Feshchenko v. Ukraine", розглянувши скаргу заявника, ЄСПЛ, серед іншого, зазначив, що органи державної влади не перевірили версію заявника про вбивство дочки. У відповідь заявник отримував лише підтвердження факту, що розслідування було неналежним і загальні запевнення про вжиття у подальшому ефективних заходів. Протягом наступних років розслідування продовжувало проводитися неефективно і цей факт неодноразово визнавали органи державної влади. Враховуючи всі наявні матеріали, ЄСПЛ встановив, що національні органи влади не виконали своїх зобов'язань про вжиття всебічних і своєчасних заходів для

розшуку та розслідування підозрілого зникнення дочки заявника та констатував порушення статті 2 Конвенції [28].

Крім того, ефективна участь потерпілого у процедурі розслідування передбачає отримання інформації про хід розслідування. Зокрема, у справі "Mashchenko v. Ukraine" ЄСПЛ встановив, що розслідування смерті чоловіка заявниці тривало понад вісім з половиною років. Крім того, воно характеризувалося неодноразовими поверненнями справи на додаткове розслідування у зв'язку з недостатністю вжитих слідчими заходів, а заявниця мала труднощі в отриманні інформації про хід розслідування та участі в процесі прийняття рішень. Таким чином, зважаючи на свою усталену практику та обставини цієї справи, ЄСПЛ дійшов висновку, що компетентні органи не провели ефективне розслідування за фактом смерті чоловіка заявниці і встановив порушення статті 2 Конвенції [41].

У справі "Svystoruk v. Ukraine", розглянувши скарги заявника, ЄСПЛ, звернувши увагу на ряд недоліків, які характеризували досудове слідство та на труднощі, з якими зіштовхнулися заявник та його інша донька під час отримання інформації про хід розслідування та участі у процесі прийняття рішень, констатував порушення статті 2 Конвенції [42].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз практики ЄСПЛ дозволив встановити низку важливих правових позицій щодо стандартів ефективного розслідування, які, у свою чергу, визначають пріоритети у кримінальному провадженні. Серед стандартів ефективного розслідування у практиці ЄСПЛ можна визначити: офіційне розслідування, ретельне планування досудового розслідування, оперативність розслідування, пріоритети у доказуванні, ефективний спосіб юридичного захисту прав потерпілого. Особлива увага до цих стандартів у правозастосуванні має сприяти забезпеченню ефективності досудового розслідування.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на аналізі подальшого впровадження стандартів ефективного розслідування у кримінальне процесуальне законодавство для визначення пріоритетів у кримінальному провадженні. Це надасть змогу забезпечити належний баланс між охороною прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження та забезпеченням швидкого, повного та неупередженого розслідування.

Література

1. Глинська Н. В. Пріоритезація у кримінальному провадженні: поняття, ознаки, ключові аспекти та виміри. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. Вип. 49. С. 86-100.

2. Клепка Д. І. Права людини в системі механізму пріоритезації у кримінальному провадженні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2025. Вип. 49. С. 101-107.

3. Пашковський М. І. Пріоритезація кримінальних проваджень за статтею 438 КК України: перспективи цифровізації. *Альманах наукових праць фахівців Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України за результатами досліджень у 2022 р.* / редкол.: В. С. Батиргареєва, В. І. Борисов, Д. П. Євтєєва та ін. ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків : Право, 2023. С. 80-91.

4. Федорів О. М. Європейські стандарти ефективності досудового розслідування : дисертація на здобуття ступеня доктора філософії. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2023. 240 с.

5. Стеценко Ю. В. Ефективне досудове розслідування : зміст поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО.* 2018. Том 2, Вип. 49. С. 126-129.

6. Цилюрик І. Актуальні питання застосування міжнародних правових стандартів під час досудового розслідування. *Наше право*. 2021. № 4. С. 95-102.

7. Столітній А. Втілення міжнародних стандартів досудового розслідування у кримінальному процесуальному законодавстві України. *jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2015. С. 241-243.

8. Маринич О. Ю. Щодо питання забезпечення права на ефективне розслідування на початковому етапі досудового кримінального провадження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : юридичні науки.* 2023. Том 34 (73), № 5. С. 72-79.

9. Пожар В. Г., Мандриченко Ж. В. Щодо окремих критеріїв підвищення ефективності розслідування корупційних злочинів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 406-409.

10. Гловюк І. В. Ефективність розслідування домашнього насильства: стандарти Стамбульської конвенції та практика ЄСПЛ. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 84: Частина 4. С. 36-43.

11. Лоскутов Т. О. Нормативне забезпечення стандартів ефективного досудового розслідування в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 465-468.

12. Case of Stabrovska v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 65055/12) : Judgment of ECHR of 14 January 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-159797 (дата звернення: 01.10.2025).

13. Case of Tretyakova v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 63126/13) : Judgment of ECHR of 4 November 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-212963 (дата звернення: 01.10.2025).

14. Case of Kabanova v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 17317/08) : Judgment of ECHR of 15 October 2020. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-205067 (дата звернення: 01.10.2025).

15. Case of Bliznyuk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 20789/14) : Judgment of ECHR of 10 June 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-210322 (дата звернення: 01.10.2025).

16. Case of Oleynikova v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 38765/05) : Judgment of ECHR of 15 December 2011. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-108017 (дата звернення: 01.10.2025).

17. Case of Serdyuk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 61876/08) : Judgment of ECHR of 12 March 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-152725 (дата звернення: 01.10.2025).

18. Case of Goryayeva v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 58656/10) : Judgment of ECHR of 6 October 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-166954 (дата звернення: 01.10.2025).

19. Case of Burgas v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 8976/07) : Judgment of ECHR of 18 December 2018. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-188372 (дата звернення: 01.10.2025).

20. Case of Zorina And Others v. Ukraine, European Court of Human Rights (Applications nos. 20295/07 and 3 other applications) : Judgment of ECHR of 14 February 2019. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-189796 (дата звернення: 01.10.2025).

21. Case of Yukhymovych v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 11464/12) : Judgment of ECHR of 17 December 2020. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-206511 (дата звернення: 01.10.2025).

22. Case of Masneva v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 5952/07) : Judgment of ECHR of 20 December 2011. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-108220 (дата звернення: 01.10.2025).

23. Case of Slyusar v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 39797/05) : Judgment of ECHR of 17 January 2013. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-115884 (дата звернення: 01.10.2025).

24. Case of Brenko And Others v. Ukraine, European Court of Human Rights (Applications nos. 29361/18 and 2 others) : Judgment of ECHR of 18 February 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-208316 (дата звернення: 01.10.2025).

25. Case of Boguta And Tereshchenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Applications nos. 13094/19 and 37726/19) : Judgment of ECHR of 13 January 2022. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-214780 (дата звернення: 01.10.2025).

26. Case of Shulga v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. Application no. 40298/06) : Judgment of ECHR of 12 November 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-158488 (дата звернення: 01.10.2025).

27. Case of Dernovyy And Dernova v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 20142/10) : Judgment of ECHR of 2 June 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-163332 (дата звернення: 01.10.2025).

28. Case of Feshchenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 75394/13) : Judgment of ECHR of 14 October 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-212154 (дата звернення: 01.10.2025).

29. Case of Kaplatyy v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 39997/17) : Judgment of ECHR of 4 February 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-207634 (дата звернення: 01.10.2025).

30. Case of Bandura v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 659/10) : Judgment of ECHR of 8 July 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-210840 (дата звернення: 01.10.2025).

31. Case of Vasyunets v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 24738/11) : Judgment of ECHR of 28 January 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-160094 (дата звернення: 01.10.2025).

32. Case of Marchuk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 65663/12) : Judgment of ECHR of 28 July 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-165227 (дата звернення: 01.10.2025).

33. Case of Goropatskiy and Others v. Ukraine, European Court of Human Rights (Applications nos. 63243/13 and 5 others) : Judgment of ECHR of 4 February 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-207668 (дата звернення: 01.10.2025).

34. Case of Buchynska v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 35493/10) : Judgment of ECHR of 30 April 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-154024 (дата звернення: 01.10.2025).

35. Case of Lovyginy v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 22323/08) : Judgment of ECHR of 23 June 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-163913 (дата звернення: 01.10.2025).

36. Case of Karpylenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 15509/12) : Judgment of ECHR of 11 February 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-160431 (дата звернення: 01.10.2025).

37. Case of Basyuk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 51151/10) : Judgment of ECHR of 5 November 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-158353 (дата звернення: 01.10.2025).

38. Case of Nina Kutsenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 25114/11) : Judgment of ECHR of 18 July 2017. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-175471 (дата звернення: 01.10.2025).

39. Case of Cherney v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 26759/13) : Judgment of ECHR of 18 November 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-213212 (дата звернення: 01.10.2025).

40. Case of Mandryka v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 12991/10) : Judgment of ECHR of 13 January 2022. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-214754 (дата звернення: 01.10.2025).

41. Case of Mashchenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 42279/08) : Judgment of ECHR of 11 June 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-155089 (дата звернення: 01.10.2025).

42. Case of Svystoruk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 50067/13) : Judgment of ECHR of 24 November 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-168864 (дата звернення: 01.10.2025).

References

1. Hlynska N. V. Priorytezatsiia u kryminalnomu provadzhenni: poniattia, oznaky, kliuchovi aspekty ta vymiry. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu.* 2025. Vyp. 49. S. 86-100 [in Ukrainian].

2. Klepka D. I. Prava liudyny v systemi mekhanizmu priorytezatsii u kryminalnomu provadzhenni. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu.* 2025. Vyp. 49. S. 101-107 [in Ukrainian].

3. Pashkovskyi M. I. Priorytezatsiia kryminalnykh provadzhen za statteiu 438 KK Ukrainy: perspektyvy tsyfrovizatsii. Almanakh naukovykh prats fakhivtsiv *Naukovo-doslidnoho instytutu vyvchennia problem zlochynnosti imeni akademika V. V. Stashysa Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy za rezultatamy doslidzhen u 2022 r.* / redkol.: V. S. Batyrhareieva, V. I. Borysov, D. P. Yevtieieva ta in. ; NDI vyvch. problem zlochynnosti im. akad. V. V. Stashysa NAPrN Ukrainy. Kharkiv : Pravo, 2023. S. 80-91 [in Ukrainian].

4. Fedoriv O. M. Yevropeiski standarty efektyvnosti dosudovoho rozsliduvannia : dysertatsiia na zdobuttia stupenia doktora filosofii. *Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav*. Lviv, 2023. 240 s [in Ukrainian].

5. Stetsenko Yu. V. Efektyvne dosudove rozsliduvannia : zmist poniattia. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia PRAVO.* 2018. Tom 2, Vyp. 49. S. 126-129 [in Ukrainian].

6. Tsyliuryk I. Aktualni pytannia zastosuvannia mizhnarodnykh pravovykh standartiv pid chas dosudovoho rozsliduvannia. *Nashe pravo*. 2021. № 4. S. 95-102 [in Ukrainian].

7. Stolitnii A. Vtilennia mizhnarodnykh standartiv dosudovoho rozsliduvannia u kryminalnomu protsesualnomu zakonodavstvi Ukrainy. *Jurnalul juridic naţional: teorie şi practică.* Hruden 2015. S. 241-243 [in Ukrainian].

8. Marynych O. Yu. Shchodo pytannia zabezpechennia prava na efektyvne rozsliduvannia na pochatkovomu etapi dosudovoho kryminalnoho provadzhennia. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: yurydychni nauky.* 2023. Tom 34 (73), № 5. S. 72-79 [in Ukrainian].

9. Pozhar V. H., Mandrychenko Zh. V. Shchodo okremykh kryteriiv pidvyshchennia efektyvnosti rozsliduvannia koruptsiinykh zlochyniv. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal.* 2022.№ 4. S. 406-409 [in Ukrainian].

10. Hloviuk I. V. Efektyvnist rozsliduvannia domashnoho nasylstva: standarty Stambulskoi konventsii ta praktyka YeSPL. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriia PRAVO.* 2024. Vyp. 84: Chastyna 4. S. 36-43 [in Ukrainian].

11. Loskutov T. O. Normatyvne zabezpechennia standartiv efektyvnoho dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho stanu. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal.* 2023. № 1. S. 465-468 [in Ukrainian].

12. Case of Stabrovska v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 65055/12) : Judgment of ECHR of 14 January 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-159797

13. Case of Tretyakova v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 63126/13) : Judgment of ECHR of 4 November 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-212963

14. Case of Kabanova v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 17317/08) : Judgment of ECHR of 15 October 2020. HUDOC /

European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-205067

15. Case of Bliznyuk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 20789/14) : Judgment of ECHR of 10 June 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-210322

16. Case of Oleynikova v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 38765/05) : Judgment of ECHR of 15 December 2011. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-108017

17. Case of Serdyuk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 61876/08) : Judgment of ECHR of 12 March 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-152725

18. Case of Goryayeva v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 58656/10) : Judgment of ECHR of 6 October 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-166954

19. Case of Burgas v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 8976/07) : Judgment of ECHR of 18 December 2018. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-188372

20. Case of Zorina And Others v. Ukraine, European Court of Human Rights (Applications nos. 20295/07 and 3 other applications) : Judgment of ECHR of 14 February 2019. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-189796

21. Case of Yukhymovych v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 11464/12) : Judgment of ECHR of 17 December 2020. HUDOC

/ European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-206511

22. Case of Masneva v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 5952/07) : Judgment of ECHR of 20 December 2011. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-108220

23. Case of Slyusar v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 39797/05) : Judgment of ECHR of 17 January 2013. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-115884

24. Case of Brenko And Others v. Ukraine, European Court of Human Rights (Applications nos. 29361/18 and 2 others) : Judgment of ECHR of 18 February 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-208316

25. Case of Boguta And Tereshchenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Applications nos. 13094/19 and 37726/19) : Judgment of ECHR of 13 January 2022. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-214780

26. Case of Shulga v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. Application no. 40298/06) : Judgment of ECHR of 12 November 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-158488

27. Case of Dernovyy And Dernova v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 20142/10) : Judgment of ECHR of 2 June 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-163332

28. Case of Feshchenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 75394/13) : Judgment of ECHR of 14 October 2021. HUDOC /

European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-212154

29. Case of Kaplatyy v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 39997/17) : Judgment of ECHR of 4 February 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-207634

30. Case of Bandura v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 659/10) : Judgment of ECHR of 8 July 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-210840

31. Case of Vasyunets v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 24738/11) : Judgment of ECHR of 28 January 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-160094

32. Case of Marchuk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 65663/12) : Judgment of ECHR of 28 July 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-165227

33. Case of Goropatskiy and Others v. Ukraine, European Court of Human Rights (Applications nos. 63243/13 and 5 others) : Judgment of ECHR of 4 February 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-207668

34. Case of Buchynska v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 35493/10) : Judgment of ECHR of 30 April 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-154024

35. Case of Lovyginy v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 22323/08) : Judgment of ECHR of 23 June 2016. HUDOC /

European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-163913

36. Case of Karpylenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 15509/12) : Judgment of ECHR of 11 February 2016. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-160431

37. Case of Basyuk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 51151/10) : Judgment of ECHR of 5 November 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-158353

38. Case of Nina Kutsenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 25114/11) : Judgment of ECHR of 18 July 2017. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-175471

39. Case of Cherney v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 26759/13) : Judgment of ECHR of 18 November 2021. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-213212

40. Case of Mandryka v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 12991/10) : Judgment of ECHR of 13 January 2022. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-214754

41. Case of Mashchenko v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 42279/08) : Judgment of ECHR of 11 June 2015. HUDOC / European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-155089

42. Case of Svystoruk v. Ukraine, European Court of Human Rights (Application no. 50067/13) : Judgment of ECHR of 24 November 2016. HUDOC

/ European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-168864